Valvira
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto

Dnro V/43735/2024

22.11.2024

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Lausuntopyyntö 18.11.2024

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastoa (Valvira) antamaan lausunnon hallituksen esityksestä eduskunnalle terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 149/2024, jäljempänä hallituksen esitys tai esitys).

Valvira on antanut 28.6.2024 sosiaali- ja terveysministeriölle lausunnon luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (Dnro V/20477/2024). Luonnoksessa on ollut kyse samasta lainsäädäntökokonaisuudesta kuin hallituksen esityksessä 149/2024.

Valviran lausunto

Valvira katsoo, että esityksen vaikutusarvioinnin osiossa olisi ollut hyvä käsitellä aiempien vastaavien muutosten (erit. muutokset 1.1.2017) vaikutuksia, mikä auttaisi arvioimaan myös nyt ehdotettuja muutoksia. Yksi edellisessä muutoksessa ongelmia aiheuttanut asia olivat erikoissairaanhoidon ja perusterveydenhuollon erilliset ajanvaraus- ja potilastietojärjestelmät. Järjestelmien erillisyys vaikeutti potilaan hoidon järjestämistä perusterveydenhuollossa päivystyskäynnin jälkeen. Tietojärjestelmien kokonaisarkkitehtuurin ongelmat olivat ajankohtaisia myös hyvinvointialueiden aloittaessa toimintansa.

Valvira toteaa yleisesti, että jos lain tasolla määritetään paikkakuntakohtaisesti, missä sairaalat voivat sijaita ja millaista toimintaa niissä voidaan harjoittaa (esim. tietynlainen leikkaustoiminta tai päivystys), hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän harkintavalta järjestää terveydenhuollon palvelut alueen tarpeiden mukaisesti vähenee. Lisäksi toiminnan joustava kehittäminen tai siirtäminen toiselle paikkakunnalle esimerkiksi logistisesti tai taloudellisesti parempaan sijaintiin ei ole mahdollista kuin lakia muuttamalla.

Valvira pitää hyvänä, että esityksessä korostetaan (esim. s. 65, 75 ja 108) perusterveydenhuollon palveluiden tärkeyttä. Valvira toteaa, että riittävät perusterveydenhuollon palvelut ja kiireelliset vastaanotot myös ilta-aikaan vähentävät yöaikaisten päivystyspalveluiden tarvetta.

Esityksessä on mainittu useissa kohdissa digitaalisten ja muiden etäpalveluiden monipuoliset mahdollisuudet sote-palveluiden kehittämisessä. Valvira toteaa, ettei digitaalisia palveluja voi aina käyttää sote-palveluissa. Palvelu ei sovellu etäpalveluksi, jos hoidon tarpeen arviointi edellyttää esimerkiksi

kirjaamo@valvira.fi
Puhelin 0295 209 111
www.valvira.fi

PL 43, 00521 Helsinki
Ratapihantie 9, 00520 Helsinki
Faksi 0295 209 700

Ounasjoentie 6, 96200 Rovaniemi
Faksi 0295 209 704

potilaan fyysistä tutkimista tai jos arvioidaan hänen itsemääräämisoikeutensa rajoittamista. Ammattihenkilön tulee arvioida yksilöllisesti jokaisella käyntikerralla, soveltuuko potilas hoidettavaksi etäyhteyden välityksellä.

Valvira katsoo, että uudistuksen yhteydessä tulisi säätää keskittämis- ja päivystysasetusten noudattamisen ja toteutumisen tiedonkeruusta. Tiedonkeruusta oli säädetty keskittämisasetuksen 8 §:ssä ja päivystysasetuksen 21 §:ssä, mutta säännökset kumottiin 1.1.2023, eikä tiedonkeruuvastuuta ole ajankohtaisesti kenelläkään. Riittävien ja oikeiden tietojen puute tekee systemaattisesta valvonnasta mahdotonta. Esimerkiksi Lapin keskussairaalan tiedoissa (s. 97) ei ole mainittu, että keskittämisasetuksen mukaisten leikkausmäärien alittamisista olisi sovittu keskittämisasetuksen 7 §:n 4 momentin mukaisesti. Valvira toteaa, että potilasturvallisuus voi vaarantua keskittämisasetuksen mukaisten leikkausmäärien alittuessa ja myös kustannustehokkuus on alhaisempi.

Valvira toteaa, että ainakin esityksen sivuilla 66, 86 ja 121 on käytetty termiä hoitotakuu, joka on kansankielinen ilmaus ja jota tulisi välttää. Termi on määritelty esityksen sivulla 10, mutta sitä ei tulisi kuitenkaan käyttää tarkoitettaessa kiireettömään hoitoon pääsyn enimmäisaikoja.

Esityksen mukaan (s. 155) psykiatristen sairaalaosastojen päivystystoiminnan osalta esitetään, että se saisi jatkua tarpeen mukaisesti. Valvira toteaa yleisesti, että psykiatrian päivystyksen järjestäminen yhdessä muiden päivystysten kanssa lisää potilasturvallisuutta mahdollistamalla tarvittaessa psykiatrisen potilaan somaattisen hoidon tarpeen arvion.

Valvira pitää tärkeänä, että sosiaali- ja terveydenhuollon valmius ja varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin ovat riittävällä tasolla. Valviran näkemyksen mukaan lakiehdotus on yhteensopiva sosiaali- ja terveyshuollon valmius- ja varautumistarpeiden kanssa.

Pykäläkohtaiset kommentit esityksen sivuilla 221–224 olevaan lakiehdotukseen 1

Terveydenhuoltolain 45 §

45 §:n 4 mom. (lihavointi Valviran): ”Sen estämättä, mitä 3 momentissa säädetään, osaa leikkaussaliolosuhteita ja anestesiaa edellyttävästä päiväkirurgiasta ja lyhytjälkihoitoisesta eri erikoisalojen leikkaustoiminnasta voidaan suorittaa myös hyvinvointialueiden Kemissä, Oulaisissa, Salossa, Savonlinnassa tai Valkeakoskella sijaitsevissa sairaaloissa taikka HUS-yhtymän sairaaloissa, jos asiasta on sovittu sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 36 §:ssä tarkoitetussa yhteistyösopimuksessa. **Leikkaustoiminnan ylläpitäminen näissä sairaaloissa ei saa vaarantaa henkilöstön riittävyyttä yliopistollisissa sairaaloissa tai keskussairaaloissa taikka hyvinvointialueen tai HUS-yhtymän taloudellista kantokykyä tai muuten järjestämisvastuun toteutumista. Hyvinvointialueen ja HUS-yhtymän on myös varmistettava osaaminen, laatu ja potilasturvallisuus**.”

Valvira katsoo, että lihavoitu kohta sisältää paljon harkintavaltaa ja sen soveltamisessa huomioon otettavia seikkoja tulisi kokonaisuudessaan avata tarkemmin laissa ja sen esitöissä.

Valvira esittää myös harkittavaksi, tulisiko momentissa olla selvyyden vuoksi maininta siitä, että lainkohdassa tarkoitetuista toimenpiteistä säädetään pykälän 10 momentin mukaisesti valtioneuvoston asetuksella.

45 §:n 5 mom. (lihavointi Valviran): ”Sellaisia anestesiologista osaamista edellyttäviä nukutusta tai puudutusta vaativia kevyitä toimenpiteitä, jotka voidaan potilasturvallisesti toteuttaa muussakin toimitilassa kuin leikkaussalissa ja jotka edellyttävät vain lyhytaikaista potilaan jälkiseurantaa, voidaan lisäksi tehdä muussakin terveydenhuollon toimintayksikössä, **jos hyvinvointialue, Helsingin kaupunki tai HUS-yhtymä varmistaa osaamisen, laadun ja potilasturvallisuuden toteutumisen**.”

Valvira katsoo, että lihavoitu kohta sisältää paljon harkintavaltaa ja sen soveltamisessa huomioon otettavia seikkoja tulisi kokonaisuudessaan avata tarkemmin laissa ja sen esitöissä. Valvira esittää harkittavaksi, tulisiko momentissa olla viittaus pykälän 10 momenttiin vastaavalla tavalla kuin 4 momentissa.

45 §:n 7 mom.: Valvira kiinnittää eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan huomiota siitä, että tietyt leikkaukset (tietyt lonkan ja polven primaarit tekonivelleikkaukset) ja kyseisiä leikkauksia tarvitsevat potilaat asetetaan momentissa erityisasemaan. Valvira esittää lisäksi harkittavaksi, tulisiko momentissa olla viittaus pykälän 10 momenttiin vastaavalla tavalla kuin 4 momentissa.

45 §:n 8 mom. (lihavointi Valviran): ”Edellytyksenä leikkausten ja muiden toimenpiteiden hankinnalle on, **että hyvinvointialue tai HUS-yhtymä varmistaa yhdessä palveluntuottajan kanssa toiminnan osaamisen, laadun ja potilasturvallisuuden** sekä käytännöt potilaan siirtämiseksi yliopistolliseen sairaalaan tai keskussairaalaan, jos leikkaus tai muu toimenpide vaatii jatkohoitoa sairaalassa. Hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän on sovittava yhteistyösopimuksessa periaatteista, joiden mukaisesti hyvinvointialue tai HUS-yhtymä voi hankkia leikkaustoimintaa yksityisiltä palveluntuottajilta.”

Valvira katsoo, että lihavoitu kohta sisältää paljon harkintavaltaa ja sen soveltamisessa huomioon otettavia seikkoja tulisi kokonaisuudessaan avata tarkemmin laissa ja sen esitöissä.

45 §:n 10 mom. Valvira pitää hyvänä ja välttämättömänä, että pykälän 4, 5 ja 7 momenttien mukaisista leikkauksista ja toimenpiteistä säädetään tyhjentävästi valtioneuvoston asetuksella.

Valvira
Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto

Terveydenhuoltolain 50 §

50 §:n 2 mom. (lihavointi Valviran): ”Hyvinvointialueen sekä Uudellamaalla hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin on järjestettävä terveydenhuollon ilta-ajan ja viikonlopun päiväaikainen perusterveydenhuollon kiireellinen vastaanottotoiminta terveydenhuollon toimintayksikössä, **jos väestön palvelutarve ja palvelujen saavutettavuus sitä edellyttää**. Tällainen kiireellinen vastaanottotoiminta on järjestettävä siten, että se muodostaa muiden palveluiden kanssa toiminnallisen kokonaisuuden.”

Valvira katsoo, että lihavoitu kohta sisältää paljon harkintavaltaa ja sen soveltamisessa huomioon otettavia seikkoja tulisi kokonaisuudessaan avata tarkemmin laissa ja sen esitöissä.

50 §:n 5 mom. Valvira katsoo, että momentti sisältää kokonaisuudessaan paljon harkintavaltaa ja sen soveltamisessa huomioon otettavia seikkoja tulisi kokonaisuudessaan avata tarkemmin laissa ja sen esitöissä ottaen erityisesti huomioon, että kyse on vain HUS-yhtymää koskevasta poikkeussäännöstä.

50 §:n 6 mom. (lihavointi Valviran): ”Ympärivuorokautista perusterveydenhuollon päivystystä saa ylläpitää Lapin hyvinvointialue Ivalossa, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue Kuusamossa ja Kymenlaakson hyvinvointialue Kouvolassa. Lapin hyvinvointialue Kemissä ja Etelä-Savon hyvinvointialue Savonlinnassa saavat ylläpitää ympärivuorokautista perusterveydenhuollon päivystystä tai vaihtoehtoisesti sellaista rajattua ympärivuorokautista erikoissairaanhoidon päivystystä, joka tukee sairaalan ja sen erikoissairaanhoidon vuodeosastojen toimintaa ja alueen hoitoketjuja, mutta ei kuitenkaan ole monierikoisalainen ympärivuorokautinen päivystys. **Edellytyksenä ympärivuorokautisen päivystyksen ylläpidolle edellä mainituilla paikkakunnilla on, että palveluiden saavutettavuus edellyttää tällaisen päivystyksen ylläpitoa eikä väestön tarvitsemia kiireellisen hoidon palveluita voida riittävästi turvata ensihoitopalvelun ja muiden päivystysyksiköiden avulla**. Lisäksi Pohjanmaan hyvinvointialue Pietarsaaressa ja HUS-yhtymä Raaseporissa saa ylläpitää ympärivuorokautista perusterveydenhuollon päivystystä, **jos ylläpito tukee kielellisten oikeuksien toteutumista**.

Valvira katsoo, että lihavoidut kohdat sisältävät paljon harkintavaltaa ja niiden soveltamisessa huomioon otettavia seikkoja tulisi kokonaisuudessaan avata tarkemmin laissa ja sen esitöissä.

50 §:n 7 mom. Valvira pitää hyvänä, ettei synnytyksiä koskevaa sääntelyä muuteta ja esittää harkittavaksi, tulisiko momentissa olla nimenomainen maininta 9 momentin mukaisesta poikkeamismahdollisuudesta.

50 §:n 8 mom.: Valvira katsoo, että momentti sisältää kokonaisuudessaan paljon harkintavaltaa ja sen soveltamisessa huomioon otettavia seikkoja tulisi kokonaisuudessaan avata tarkemmin laissa ja sen esitöissä. Valvira esittää lisäksi harkittavaksi, onko lainkohdan paikka 8 momenttina paras mahdollinen, vai voisiko lainkohta olla 2 momenttina.

50 §:n 9 mom. (lihavointi Valviran): ”Päivystyksen järjestämisen erikoisalakohtaisista edellytyksistä annetaan tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetuksella säädetään synnytystoiminnan määrää koskevista edellytyksistä. Sosiaali- ja terveysministeriö voi myöntää luvan poiketa synnytystoiminnan määrää koskevista edellytyksistä, **jos se on tarpeen palvelun saavutettavuuden tai potilasturvallisuuden vuoksi**. Kiireellisen hoidon antamisen perusteista sekä kiireellisen vastaanottotoiminnan ja ympärivuorokautisesti päivystävän yksikön tehtävistä ja laatuvaatimuksista, synnytystä koskevan poikkeusluvan myöntämisen tarkemmista edellytyksistä sekä päivystysyksiköiden välisestä yhteistyöstä voidaan antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella.”

Valvira pitää hyvänä, että momentin sanamuotoa on selkeytetty ja yksinkertaistettu. Valvira toteaa lisäksi, että lihavoitu kohta sisältää paljon harkintavaltaa ja sen soveltamisessa huomioon otettavia seikkoja tulisi kokonaisuudessaan avata tarkemmin laissa ja sen esitöissä.

Valviran lausunnossaan esittämä koskee soveltuvin osin myös lakiehdotusta 2 (esityksen s. 225–226).

Ratkaistu: 22.11.2024
Ratkaisija: Henriksson Markus
Virka-asema: Ylijohtaja
Esittelijät:
Jormanainen Reijo, Lakimies

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asiankäsittelyjärjestelmässä.
Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Lisätietojen antaminen

Lisätietoja antaa tarvittaessa lakimies Reijo Jormanainen, puh. 0295 209 320.